

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

زمان چاپ: ۱۴۰۲/۰۹/۲۰

شماره مجوز مجله: ۸۰۴۰۰

بررسی اختلالات خواندن

حمیده صیادآبندانکشی

کارشناسی ارشد تکنولوژی آموزشی

چکیده:

انسان‌ها از دیرباز با استفاده از اصوات و بعد ساخت زبان با یکدیگر ارتباط برقرار می‌کردند. اما چه می‌شود اگر فردی نتواند زبان مادری خود را به خوبی بخواند؟ نتواند معنی کلمات و واژه‌ها یا ارتباط بین آن‌ها را درک کند؟ یا قادر نباشد با استفاده از کلمات مناسب احساس یا منظور خود را بیان کند؟ اختلال دیسلکسیا، متفاوت با مشکلات معمولی هستند که اکثر کودکان برای خواندن جملات و کلمات تجربه می‌کنند. برخی نیز به طور موقت با چنین علائمی مواجه هستند. به طور مثال عوامل روانی و اجتماعی نامطلوب، تغییر محل سکونت و یا طلاق والدین می‌تواند به طور مقطعی کودک را با چنین مسائلی مواجه کند. روانشناس حاذق می‌تواند پس از رمزگشایی از دلایل بروز این اختلال، برنامه اصلاحی را نیز پیشنهاد دهد. حتماً کودکانی را دیده‌اید که هنگام مطالعه یک مطلب یا درک زبان دچار مشکل هستند. در برخی موارد این مشکلات به علت اختلال خواندن یا اختلال دیسلکسیا است که هم کودکان و هم بزرگسالان می‌توانند به آن مبتلا شوند. در این مطلب می‌خواهیم ببینیم اولین علائم اختلال خواندن کی بروز می‌کنند، چه هستند و چگونه باید آن را تشخیص داد. دانستن این موضوع کمک می‌کند هرچه سریعتر اقدام به مداخلات درمانی برای دیسلکسیا کنید

کلمات کلیدی: اختلال خواندن ، دیسلکسیا ، مداخلات درمانی ، برنامه اصلاحی ، علایم ، رمزگشایی

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

مقدمه:

یادگیری مهارت خواندن کار پیچیده ایست. برای اینکه بتوان یک خط متن را دنبال کرد، عضلات چشم باید کاملاً هماهنگی داشته باشند. علاوه بر این برای این کار به جهت گیری فضایی برای تفسیر حروف و کلمات، حافظه بصری برای حفظ معنای حروف و کلماتی که دیده می شوند، توانایی توالی، درک ساختار جمله و دستور زبان و توانایی طبقه بندی و تجزیه و تحلیل نیاز است.

از طرف دیگر مغز باید نشانه های بصری را با حافظه ادغام کند و آنها را با صداهای خاص مرتبط سازد. این اصوات باید با معنای خاصی همراه باشند. برای درک متن خوانده شده، هنگام خواندن یک جمله یا یک پاراگراف باید معنای آنها در ذهن نگه داشته شوند. وقتی اختلال خواندن رخ می دهد یکی از این فرایندها مختل می شوند. به همین دلیل جدا کردن دلایل و ریشه های اختلال خواندن مشکل است و ممکن است هر کسی به یک دلیل متفاوت دچار این اختلال شود.

با وجود پیچیدگی های موجود در اختلال خواندن، محققان دریافته اند که این بیماری تا حدودی ارثی است. در سال ۱۹۹۹، مرکز تحقیقات خواندن در نروژ، اعضای یک خانواده بزرگ که اختلال خواندن داشتند را مورد بررسی قرار داد. محققان با ارزیابی توانایی خواندن و نوشتن حدود ۸۰ عضو این خانواده در چهار نسل، توانستند جهش ژن های خاصی که با کمبود مهارت خواندن و نوشتن در ارتباطند را مشخص کنند.

اختلال خواندن

. اختلال خواندن اولین بار در اواخر قرن نوزدهم شناسایی شد. در آن زمان به این اختلال الکسیا یا نابینایی کلمه ای گفته می شد. از دهه ۱۹۶۰، اختلال خواندن به دیس لکسیا (dyslexia) یا همان خوانش پریشی معروف شد. با وجود سابقه طولانی کشف اختلال خواندن، هنوز علت آن مشخص نشده است.

نارساخوانی، اختلال خواندن یا اختلال دیسلکسیا به مشکل در خواندن، درک مطلب، درک لغات و اختلال در استفاده از اطلاعات لغوی گفته می شود. اگر اختلال دیسلکسیا دیر تشخیص داده شود یا کودکان دارای این اختلال تحت درمان و مداخله مستمر و منظم قرار نگیرند، از حدود کلاس سوم دبستان به بعد در سایر دروس و مهارت ها نیز از همسالان خود عقب می افتند و ممکن است با انواع مشکلات روحی و روانی درگیر شوند. دیسلکسیا به عنوان یک اختلال مغزی بیش از هر چیز جنبه ژنتیک و وراثتی دارد و تاکنون دلایل علمی و دقیق دیگری برای آن ها به اثبات نرسیده است. اما از آنجایی که این اختلال از کودکی و خصوصاً سال های اولیه تحصیل قابل شناسایی و مداخله درمانی است باید با اطلاع از علائم اختلال خواندن (که در سنین مختلف متغیر است)، مراجعه به متخصصینی که ذکر کردیم و شروع به موقع مداخلات درمانی، از بروز مشکلات ثانویه ناشی از دیسلکسیا جلوگیری کنید.

شناخت وضعیت ساختار مغز نیز اهمیت دارد تا بتوان نشانه هایی از وجود آسیب را مشخص کرد. توانمندی خواندن و املا با نوشتن یک متن کوتاه از کودکان تست می شود. سلامت روان و میزان تمرکز نیز برای پزشک اهمیت بسیاری دارد.

آزمایش های ویژه برای برآورد میزان تاثیر مشکلات خواندن و نوشتن بر روان کودک استفاده می شود. از جمله می توان به تست افسردگی برای کودکان و استفاده از پرسشنامه های تخصصی اشاره کرد.

تست هوش نیز مشخص می کند که آیا عملکرد ضعیف تر کودک در مقایسه با همسالان مرتبط با هوش پایینتر است یا خیر؟

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

اطلاعاتی درباره اختلال خواندن

اختلال دیسلکسیا، توانمندی فرد را برای مهارت خواندن تحت تاثیر قرار می دهد. به طوری که علیرغم آشنایی با واژه ها قادر به بیان درست نیستند، همچنین تشخیص نشانه های نوشتاری نیز صورت نمی گیرد.

اغلب قربانیان این اختلال را پسران تشکیل می دهند که معمولاً در زمان دبستان شناسایی می شوند. اگرچه می توان نقش وراثت و ژن های خاص را در ابتلا پررنگ دانست اما باید شرایط محیطی را نیز در نظر داشت.

شاید تعجب کنید که برخی از این کودکان علی رغم بهره هوشی متوسط و حتی بالاتر، چندان توانمندی معمولی در خواندن کلمات ندارند به نحوی که ممکن است شواهدی همچون برعکس خواندن کلمات و عبارات را نیز به نمایش بگذارند. متخصصان عواملی همچون اختلال حافظه تصویری، عدم هماهنگی حسی-حرکتی زبان و ... را در ابتلاء قربانیان موثر اعلام می کنند.

تعریف اجمالی اختلال خواندن در کودکان

با توجه به تاثیری که اختلال خواندن در سایر زمینه های زندگی افراد دارد باید والدین نسبت به بهبود شرایط تلاش ویژه ای داشته باشند.

از علائم شایع این گروه از کودکان آن است که علی رغم چالشی که در روخوانی و پاسخ دهی به یک متن دارند ولی می توانند در صورتی که اطرافیان به ویژه والدین همان مطلب را برای او تکرار کنند، آن را درک کنند.

با توجه به اهمیت بالای اختلال خواندن بر کیفیت زندگی کودکان، مطالعات زیادی درباره تعداد دقیق مبتلایان صورت گرفته است که نتوانسته اند آمار دقیق را گزارش کنند اما طبق آمار های تجربی مبتلایان ۵ تا ۱۰ درصد اعلام شده اند.

همان طور که اشاره کردیم اختلال خواندن در گروه اختلالات شایع یادگیری دسته بندی می شوند که سایر اختلالات مرتبط شامل:

- اختلال نوشتن یا دیس گرافیا
- اختلال ریاضی یا دیس کلکولیا
- اختلال در مهارت های حرکتی یا دیس پراکسیا
- اختلال در درک مفاهیم کلامی

انواع اختلال خواندن

شناخت مردم از اختلال خواندن یا نارسا خوانی در مقایسه با سایر اختلالات یادگیری بیشتر است که شاید به علت شیوع بالای آن باشد (۵ کودک مبتلا از هر ۱۰۰ تولد). در میزان فراوانی این ناتوانی جنسیت بی تاثیر است.

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

طبق نظر کارشناسان اختلال خواندن (دیسلکسیا) دو نوع بوده که بر توانمندی فرد برای برقراری ارتباط بین حروف و اصوات تاثیر می گذارد به طوری که افراد مبتلا قادر نیستند کلمات و جملات مد نظر خود را به درستی تلفظ کنند که در ادامه به انواع آن اشاره می شود:

- اختلال خواندن نوع ۱: ضعف عملکردی در رمز گشایی (Decoding کلمات، عامل بروز آن شناخته می شود.
- اختلال خواندن نوع ۲: افراد مبتلا به این نوع اگرچه در رمزگشایی کلمات مشکلی ندارند ولی قادر نیستند به سرعت از مفاهیم کلمات و جملات آگاه شوند.

حرکات چشم و خواندن

اگرچه خواندن را در گروه مهارت های اکتسابی دسته بندی می کنند ولی برای مشاهده نتیجه کار آمد از این اتفاق نیاز است که حرکات چشم به درستی صورت گیرد:

- حرکت توقف: یکی از وظایف چشم در زمان خواندن، انتقال کلمات به مغز است.
- حرکت پرش: حرکت پرش چشم اشاره به حرکت آن بر روی کلمات دارد.

علائم اختلال خواندن در کودکان

با توجه به طیف وسیعی که اختلال خواندن دارد تمامی کودکان مبتلا یک شواهد رفتاری را بروز نمی دهند.

کودکانی که مبتلا به طیف ملایم اختلال خواندن هستند تنها مشکلی که دارند ضعف در خواندن درست کلمات و جملات است در حالی که کودکان مبتلا به طیف شدید این اختلال نه تنها در نوشتن بلکه در یادگیری ریاضی و زبان نیز با مشکلاتی مواجه هستند که ممکن است با مبتلایان با دیگر اختلالات یادگیری مانند نوشتن و ریاضی اشتباه گرفته شوند. شناسایی دقیق مبتلایان به هر اختلال فقط توسط کارشناسان متخصص باید صورت گیرد.

به طور کلی در صورتی که کودکان علائمی مانند ضعف در تشخیص و یا تولید کلمات هم وزن، ناتوانی در هجی کردن درست، عدم شناسایی درست حروف و کلمات، اشتباه گرفتن حروف با یکدیگر و ناتوانی در یادگیری صدای حروف را نشان دهند، این احتمال وجود دارد که مبتلا به یکی از اختلالات یادگیری شده اند که نیازمند پیگیری های درمانی است.

همان طور که اشاره کردیم ابتلا به اختلال خواندن زمینه ساز بروز مشکلاتی در مهارت هایی مانند نوشتن، املا، ریاضی و درک مطلب می شود.

اغلب مشاهده می شود که علائم هشدار دهنده به طور مستمر و دائمی همراه کودک هستند به طوری که این گروه نمی توانند مانند سایرین در سایر زمینه ها به موفقیت برسند.

برای بررسی بین ارتباط هوش و افزایش احتمال ابتلا به اختلالات خواندن، مطالعات زیادی صورت گرفته است که هیچ یک، نتوانستند شواهدی دال بر این قضیه را اثبات کند. شاید جالب باشد که بدانید انیشتین و ادیسون که در گروه دانشمندان بسیار با هوش قرار دارند نیز دچار اختلال خواندن بوده اند.

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

از دیگر دغدغه های خانواده های دارای فرزند مبتلا، نگرانی درباره احتمال وجود مشکلات بینایی است که کودک نمی تواند حروف و کلمات را به درستی تشخیص دهد که کارشناسان این نظر را نیز رد می کنند.

برای درمان به موقع این کودکان نیاز است که از علائم و رفتار های هشدار دهنده مطلع گردید به همین منظور به علائم این اختلال متناسب با شرایط سنی اشاره می شود:

علائم اختلال خواندن در سنین قبل از مدرسه

- نقص گفتاری در بیان اشعار کودکانه
- ناتوانی در تشخیص کلمات هم وزن از یک دیگر (مانند میز و تیز)
- نقص در فراگیری کلمات جدید
- عملکرد ضعیف در تشخیص حروف و انطباق با تلفظ درست
- گیر کردن در بیان حروف اول اغلب کلمات
- تاثیر در استفاده از مهارت های گفتاری
- علائم اختلال خواندن در دوران مدرسه
- ادا کردن جملات به صورت کند و بریده بریده
- فراموش کردن خط در زمان رو خوانی متون
- عدم علاقه به خواندن متون
- ناتوانی در بخش کردن و صدا کشی کلمات
- بی توجهی به رعایت علائم نگارشی در نوشتن (؟، ! و...)
- نقص عملکردی در زمان هجی کردن کلمات
- عدم عملکرد مطلوب در آموزش مهارت های تحصیلی
- ناتوانی در تشخیص درست کلمات با نوشتار متفاوت (مانند خاهش و خواهش)
- نقص در ترکیب کلمات و تلفظ درست آنان (م، ی، ز را نمی تواند به صورت میز ترکیب نماید)
- حذف حروف آخر کلمات در زمان تلفظ آن ها (گفتند را گفتن می گویند)
- عدم توانایی شناسایی درست حروف علی رغم حفظ بودن آن ها
- ناتوانی در تلفظ درست کلمات حتی به ظاهر آشنا

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

- خواندن کلمات به صورت پشت سر هم
- تاخیر در یادگیری حروف الفبا و تلفظ درست آن ها
- ناتوانی در تشخیص زمان (هفته، روز، سال)
- عملکرد پایین در یادگیری زبان های خارجی
- نقص در مهارت های مرتبط با نوشتن

سایر علت های بروز اختلال خواندن

از دیگر عوامل موثر بر بروز اختلال خواندن تعداد نورون ها (سلول های عصبی مغزی) در قسمت های مرتبط با زبان عنوان می شود. افراد مبتلا نسبت به سایرین از تعداد کمتری برخوردار هستند که از نتایج آن کاهش عملکرد فعالیت نیم کره چپ گزارش شده است که زمینه ساز بروز اختلال خواندن شده است. هم چنین این گروه از افراد در قسمت فوقانی پیشانی نیز دچار عملکرد ضعیف تری هستند.

روان شناسان نیز در این زمینه دیدگاهی متفاوتی دارند که طبق آن، مشکل در شناسایی تفاوت بین واج ها و برقراری ارتباط درست بین کلمات و تلفظ درست عامل بروز اختلال خواندن در کودکان عنوان شده است و عواملی همچون سطح بهره هوشی، دایره واژگان و سطح علمی در ایجاد آن بی تاثیر هستند.

البته نمی توان از نقش عوامل ژنتیکی و وراثت بر بروز اختلال خواندن چشم پوشی کرد به طوری که گزارش شده است فراوانی کودکان مبتلا در خانواده های با سابقه حدود ۸۰ درصد بیشتر از سایرین است.

علاوه بر اینکه مشخص شده است که ژن های مستقر بر کروموزوم های ۱۵، ۶، ۳، ۲ و ۱۸ زمانی که دچار اختلال شوند ابتدا فرد به اختلالات یادگیری از جمله خواندن، کاملا بدیهی به نظر می رسد.

همان طور که گفتیم با توجه به طیف وسیعی از علائم که مشاهده می شود به علت گستردگی عوامل موثر بر بروز آن اشاره دارد از جمله:

- علل روان شناختی - تحولی همچون نقص در عملکرد زبانی، مهارت های شنیداری، تجسم و...
- نبود زیر ساخت های لازم برای خواندن
- عقب افتادگی عمومی
- نقص در زمینه استفاده از مهارت های گفتاری
- مشکلات جسمی در زمینه بینایی و شنیداری
- اختلالات عاطفی و سازگاری
- تغییرات ناگهانی در محیط مدرسه

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

- مشکلات در محیط زندگی و منزل
- نبود امکانات کمک آموزشی مناسب
- نقص در ادراک فضایی
- نبود برتری جویی

روش های درمان اختلال خواندن کدام اند؟

با توجه به دیدگاه های مختلفی که در شناسایی علت وقوع اختلال خواندن عنوان شد، تکنیک های آموزشی - درمانی بسیاری نیز معرفی شده است.

در برخی موارد کودک علاوه بر اختلال خواندن مبتلا به مشکلاتی مانند بیش فعالی، نبود تمرکز، اضطراب و افسردگی و... است که در این موارد پزشک متخصص با بررسی شواهد به تجویز دارو می پردازد که به بهبود این شرایط کمک می کند. اگرچه تاکنون برای درمان این اختلال هیچ درمان دارویی قطعی کشف نشده است.

بنابراین در صورتی که والدین نسبت به مشاهده هر گونه علامت مبنی بر وجود اختلالات یادگیری از جمله خواندن بی توجه نباشند می توان سریع تر با استفاده از روش های کمک کننده و تکنیک های موثر به کنترل و بهبود شرایط کمک کرد تا از بروز بیشتر عوارض ناخواسته جلوگیری کرد.

در صورتی که بین والدین و مسئولین مدرسه به ویژه معلم کودک یک تعامل و همکاری مناسبی به وجود آید، سریع تر می توان با تنظیم برنامه کمک آموزشی مبتنی بر استفاده از حواس شنوایی، بینایی و لامسه و متناسب با شرایط به بهبودی کودک امیدوار بود.

برخی از خانواده ها نیز به دلیل عدم آگاهی تصور می کنند که برای برگشت کودک به روند طبیعی زندگی هیچ راهکاری وجود ندارد در حالی که باید تاکید کنیم این کودکان مانند سایرین از استعدادها و توانمندی های بسیاری برخوردارند که می توان بر تکیه بر آنان به رفع نقص موجود امیدوار بود و به رشد سایر مهارت ها کمک کرد.

یکی از متداول ترین تکنیک های درمانی برای اختلال خواندن، روش اورتون گلینگهام است که تمرکز آن بر یادگیری ارتباط بین اصوات و حروف است تا کودک بتواند با شناخت بهتر در مهارت های زبانی در هجی کردن و خواندن درست به موفقیت برسد.

از نکات قابل توجه این روش آن است که زمانی می توان به فراگیری مهارت بعدی پرداخت که کودک در سایر آموزش های قبلی به توانمندی قابل قبولی رسیده باشد.

این تکنیک در بین کارشناسان با عنوان تکنیک چند حسی آموزش زبان شناخته می شود زیرا تمرکز این روش بر مداخله تمامی حواس چندگانه در زمان خواندن است به طوری که مربی آموزش دهنده در تلاش است که برای تفهیم بهتر کودک از ارتباط بین حروف و تلفظ درست اصوات، تمامی حواس از جمله بینایی، شنوایی، حرکتی، لامسه و... را درگیر نماید تا بهترین نتیجه ملاحظه گردد.

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

به طور مثال برای تقویت حس لامسه به کودک کاغذ های برجسته و زبر داده می شود تا این حس بهتر درگیر شود.

از نکات قابل توجه در این روش، پذیرفتن تفاوت های فردی است زیرا آموزش برخی از کودکان با کمک متد های مبتنی بر حواس بینایی بهتر صورت می گیرد و گروهی دیگر ممکن است نسبت به استفاده از روش هایی که در آن به تقویت حس لامسه صورت می گیرد، بهتر جواب دهند.

به عنوان مثال برای تفهیم بهتر اسامی میوه ها می توان فرصتی را فراهم کرد که کودک علاوه بر لمس، بو کشیدن حتی بتواند آن ها را مزه کند تا نتیجه بهتری مشاهده گردد.

برنامه خواندن بارتون (Barton reading program) از دیگر روش های آموزشی است که افراد غیر متخصص و والدین می توانند آن را برای کودکان مبتلا به اختلال خواندن به کار گیرند که فیلم های آن به زبان انگلیسی در وب سایت های معتبر موجود است. برای آشنایی بیشتر شما عزیزان در ادامه به برخی نکات آن اشاره می شود:

۱- نوشتن کلمات بر روی شن

از مزیت های این روش می توان به کاربرد بیشتر حواس بینایی، شنوایی و لامسه اشاره کرد که سبب می شود کودک بهتر به ارتباط حروف و اصوات پی ببرد.

نحوه انجام این روش به این صورت است که کودک پس از ریختن شن بر روی سطوح صاف، کلمه مورد نظر با کمک انگشت خود ترسیم می کند در حالی که تلفظ کلمه را با صدای رسا اعلام می کند.

۲- مطالعه کتاب

از دیگر روش های موثر بر بهبود مهارت های خواندن مطالعه عنوان شده است که اختصاص به سن خاصی ندارد و حتی می توان آن را از ۶ ماهگی نیز به کار گرفت.

اما در صورتی که کودک بزرگتر بوده و درک بالاتری دارد می توان کتاب را در اختیار کودک قرار داد و پس از مطالعه از او خواسته شود به بیان موضوع داستان بپردازد.

۳- انجام فعالیت ها و تمارین به صورت بازی

با توجه به علاقه کودکان به انجام بازی می توان از این نکته برای درمان بهتر کودکان مبتلا به اختلال خواندن نیز کمک گرفت. به طور مثال والدین می توانند در سفر های درون شهری که همراه کودک هستند با اسامی اشیاء که مشاهده می کنند یک بازی راه بیندازند به این صورت که با بخش بخش تلفظ کردن اسامی، از کودک بخواهند حدس خود را بیان کند مانند "تر-اک-تور".

در صورتیکه کودک در این مرحله به مهارت قابل قبولی دست یافت می توان این بازی به صورت برعکس نیز انجام داد. یعنی کودک به تلفظ بخش بخش کلمه بپردازد و والدین باید کلمه مورد نظر را بیان کنند.

۴- انتخاب کتاب های مصور و طنز گونه

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

حضور در مدرسه و انجام تکالیف مرتبط برای بسیاری از کودکان آن چنان جذاب نیست در صورتیکه بخواهید آنان را برای انجام تمارین بیشتر راغب کنید می توانید از تهیه کتاب های طنز و کتاب های مصور کمک بگیرید که البته توجه به سلیقه کودک و سطوح مهارت خواندن فردی اهمیت ویژه ای دارد.

۵- خرید کاغذ های رنگی (سبز، زرد، آبی)

از دیگر روش های جذاب و در عین حال سرگرم کننده برای آموزش مهارت های خواندن به کودکان مبتلا، تهیه کاغذ های رنگی و آموزش کلمات از این طریق است.

به طور مثال برای آموزش کلمه شیر می توان همزمان با تلفظ سه حرف دست را بر روی کاغذ مورد نظر گذاشت، به این صورت که همزمان با تلفظ "ش" کاغذ سبز رنگ، تلفظ "ی" کاغذ زرد رنگ و تلفظ "ر" دست بر کاغذ آبی زنگ قرار گیرد و در آخر کودک باید با ترکیب حروف، کلمه را بگوید.

۶- تهیه کتاب اشعار

پیشنهاد می شود والدین از خرید کتاب اشعار که حاوی شعر های ریتمیک و قافیه دار هستند غفلت نکنند که سبب می شود کودک علاوه بر شناخت بهتر اصوات و حروف بتواند بر اختلال خواندن خود فائق آید.

در صورتی که کودک مشاهده کند والدین نیز در بیان اشعار با او همراهی می کنند با رغبت بیشتری ادامه می دهد و از دیگر فعالیت های مرتبط، بازی با کلمات هم قافیه عنوان شده است همچون بازی، شادی و...

۷- به کارگیری وسایل ارتباط جمعی

یکی از ملزومات در نتیجه گیری روش های درمانی، توجه به علاقه کودک است. به همین دلیل توصیه می شود والدین از موضوعات مورد علاقه فرزند خود آگاهی بیشتری کسب نمایند و سپس شرایطی ترتیب دهند که همزمان با او به دنبال کردن علائق او بپردازند به طور مثال دنبال کردن اخبار ورزشی و درخواست از کودک برای بیان آنچه که شنیده است بسیار مفید است.

۸- مطالعه کردن والدین

با توجه به اینکه والدین یکی از الگو های رفتاری، فرزندان به شمار می آیند در صورتی که فرزندان آنها را در حال مطالعه کتاب مشاهده کنند ترغیب می شوند به بهبود مهارت خواندن خود توجه کنند.

۹- سفر مطالعاتی

یکی دیگر از فعالیت های موثر و در عین حال سرگرم کننده در مرتفع کردن اختلال خواندن، حضور در کتابخانه ها و آشنا شدن با کتب حوزه کودک است تا زمینه علاقه مند شدن کودک میسر گردد.

۱۰- استفاده از بازی برای توضیح روابط بین کلمات

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

در صورتی که از بازی و فعالیت های مشابه برای تشریح روابط بین کلمات استفاده شود، بازدهی بیشتری مشاهده می شود به طور مثال در هنگام گردش های خیابانی می توان با مشاهده تابلو ایست به آموزش کلمات مرتبط مانند ایستگاه، ایستادن و ایستاده پرداخت سپس از کودک درخواست شود که به تکرار آنها و توضیح روابط آن ها بپردازد.

۱۱- به کارگیری اپلیکیشن های موبایلی

خوشبختانه با توجه به پیشرفت علم، اپلیکیشن های بسیاری طراحی شده اند که به رفع مشکلات مرتبط با اختلال خواندن کودک کمک می کنند تا در عین سرگرم شدن و با به کارگیری حواس، بهبود مهارت ها صورت گیرد.

نقش معلم در رفع اختلال خواندن

پیشنهاد می شود که برای تسریع در نتیجه گیری روش های درمانی حتما پس از تشخیص قطعی اختلال خواندن در کودک، حتما معلم را در جریان بگذارید. زیرا این گروه از کودکان برای موفقیت در این مسیر نیاز دارند که حتما در منزل و مدرسه از امکانات ویژه ای برخوردار باشند از جمله:

- کتب صوتی
- استفاده بیشتر از تمارین و جداول تصویری
- نوشتن درشت حروف در متون
- استفاده از نشانگر کلمات (book marks) برای گم نکردن کلمات
- تخصیص زمان اضافه برای بهتر خواندن و یا نوشتن درست
- امکانات آموزشی متناسب با شرایط کودک
- توجه به زمان آموزش
- تناسب تمارین و فعالیت ها با سطح اختلال کودک
- تشریح راحت و درست مفاهیم درسی
- روابط حسنه بین معلم و دانش آموز

همانطور که گفته شد هر کودک ممکن است یکی از علائم رفتاری و شواهد را نشان دهد که برای تقسیم بهتر به صورت جزئی به انواع مشکلات در زمینه خواندن پرداخته ایم و تکنیک های درمانی متناسب نیز ذکر شده اند.

انواع مشکلات در مهارت خواندن و راهکار درمانی

۱- آینه خوانی یا وارونه خوانی

مانند نقص در استفاده از کلمات مشابه مانند به کار بردن کلمه "دود" به جای "دور"

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

علت استفاده از آینه خوابی

- الف- نقص در تکامل رشدی حرکات چشم های کودکان
- ب- ضعف در غلبه نیمکره های مغزی
- ج- عدم درک تاثیر جا به جایی حروف بر مفهوم کلمات
- د- نبود رشد مطلوب
- ه- به کار گیری تکنیک های آموزشی نامناسب
- و- نبود تمرکز و توجه لازم
- ه- وجود اختلالات عصبی

راهکار های درمانی

- ۱- تاکید بر تکنیک آموزش خواندن از راست به چپ
- ۲- قرار دادن انگشت زیر کلمه توسط والدین و خواندن حرف به حرف آن
- ۳- ترسیم خط زیر کلمات و عبارات برای توجه بیشتر کودک
- ۴- هماهنگ کردن سرعت خواندن با قرار دادن انگشت زیر کلمات
- ۵- ترسیم فلش زیر کلمات و عبارات
- ۶- بیان کلمات با صدای رسا توسط معلم
- ۷- به کارگیری تخته مغناطیسی و یا حروف زبر و برجسته برای تقویت حواس لامسه
- ۸- نوشتن تلفظ درست کلمات بر بالای آن (روز، زور)
- ۹- حذف ناخواسته حروف یا کلمات

علت انجام این راهکار

- ناتوانی در شناسایی درست کلمات و نقص عملکردی در تجزیه اصوات برای تلفظ درست
- عادت کردن به برخی روش های قدیمی و بدون بازده

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

تمامی کودکانی که دچار حذف ناخواسته حروف و با کلمات می گردند به یک علت آن را انجام نمی دهند. برای درک درست علت آن می توان با انتخاب دو متن که از نظر درجه سختی متفاوت هستند به کودک داده شود سپس به مقایسه تعداد کلمات حذف شده پرداخت.

در صورتی می توان عامل بروز حذف کلمات را به عادات نادرست مرتبط دانست که کودک تعداد مشابهی از کلمات را در هر دو متن حذف کرده باشد.

اما در مواردی کودکان به علت ناتوانی در شناسایی واژگان و یا ناتوانی در بخش و صدا کشی کلمات زیادی را در متن سختتر حذف می کنند که در صورت تکرار و تمرین این مشکل مرتفع می گردد.

راهکار های درمانی

- جلب نظر کودک به کلمات حذف شده و تصحیح آن ها
- استفاده از کاغذ راهنما و یا انگشت برای افزایش توجه
- بهبود مهارت روان خوانی با خواندن گروهی متون
- عدم مقایسه و سرزنش کودک

۳- استفاده از کلمات مشابه به جای یک دیگر

در مواردی کودکان به علت ناتوانی در تلفظ برخی کلمات سعی می کنند که افعال مشابه را به کار ببرند. به طور مثال کودک در جمله خود به جای کلمه "داد" از فعل مشابه "دارد" استفاده می کند.

علت این کار

- ۱- بی دقتی
- ۲- عدم شناخت کافی کلمات

راهکار های درمانی

در مواردی که کودک به علت بی دقتی به جایگزین کردن کلمات می پردازد می توان با استفاده از راهکار هایی مانند خواندن گروهی متون، ضبط صدای کودک و تکرار آن، توجه و نظر بیشتر کودک را جلب کرد اما در مواردی که کودکان به علت عدم شناخت درست کلمات دچار اشتباه می شوند می توان از راهکار های دیگری استفاده کرد مانند:

- تهیه کارت از کلمات پر اشتباه

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

- تاکید بر بخش کشی و توجه به اصوات
 - بیان ناقص کلمات و تکمیل آن توسط کودک
 - کمک به افزایش اعتماد به نفس و روحیه کودک
- ۴- تکرار کلمات یا عبارات

علت استفاده از این کار

- الف- نا آگاهی از تمامی دایره لغات و نقص در بیان و ترکیب درست اصوات حروف آن ها
- ب- استفاده از روش ها و عادات نا مطلوب

راهکار های درمانی

- الف- جلب توجه و تمرکز کودک به واژه یا عبارت تکرار شده
- ب- انجام تمارین به صورت گروهی با سایر هم سن و سالان
- ج- فراهم کردن فرصت برای افزایش مطالعه
- د- توجه به درجه سختی متون (نخست تمارین از متون ساده شروع کرده سپس با افزایش مهارت به درجه سختی آن ها افزوده گردد)
- ه- افزایش سرعت خواندن با قرار دادن انگشت در زیر کلمات برای افزایش دقت و توجه

۵- افزودن کلمات به جمله

علت این راهکار

- الف- ناتوانی در درک درست مفاهیم
 - ب- بی دقتی و نبود توجه کافی به مفاهیم
- همیشه افزودن کلمات به متن خیر از وجود اختلال ندارد زیرا برخی از کودکان به دلیل آگاهی عمومی بالا کلمات مرتبطی را به جملات می افزایند اما زمانی باید نگران شد که کودک کلمات بی معنی را به جمله می افزاید که خیر از ناتوانی در درک مفاهیم می دهد.

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

راهکار های درمانی

- الف- آشنا کردن کودک با سایر لغات و کلمات هم خانواده
- ب- کمک به کودک برای تشریح تصاویر کتاب ها و روایت داستان
- ج- درخواست از کودک برای اشاره به جزئیات متون
- د- تبادل نظر درباره مفاهیم مطالب داستان ها
- ه- حضور در جلسات گروهی و روخوانی متون
- ۶- مکث و خواندن کلمه به کلمه متون

برخی از کودکان در زمان روخوانی متون با مکث زیاد کلمه به کلمه آن را می خوانند که بر معنی مطلب نیز اثر می گذارد.

علت این راهکار

- الف- نقص در شناسایی درست کلمات
- ب- ناتوانی در درک درست مفاهیم
- ج- عادت های نادرست در زمینه استفاده از مهارت های گفتاری

راهکار های درمانی

- الف- توجه به درجه سختی متون منتخب برای کودک
- ب- تهیه کتاب داستان هایی با مضامین ساده
- ج- بهبود مهارت های خواندن به ویژه در زمینه شناخت بهتر کلمات
- د- استفاده از کارت های مصور
- ه- اجرا متون به صورت داستان و نمایش
- و- بیان داستان و کتاب های مهیج با صدای بلند
- ز- شعر خوانی و تکرار مطالب
- ح- حضور در جلسات روخوانی گروهی با سایر هم سن و سالان

سایر روش های تقویت کننده مهارت خواندن

مطالعه متن های گلچین شده

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

- استفاده از روش چند حسی (فرنانلد)
 - تهیه کتاب مورد علاقه کودک و نوشتن خلاصه آن در آخر
 - داستان نویسی
 - بیان داستان های کوتاه
 - پاسخ به سوالات مرتبط با داستان
 - تکمیل نقطه چین ها
 - به کار گرفتن ماز
 - نقاشی کردن و رونوشت برداری از مطالب
 - به کارگیری فعالیت های مرتبط با رمز گردانی
 - انجام تمرین کمک کننده به حفظ حروف الفبا
 - صدا سازی و واژه سازی
 - استفاده از تصاویر مرتبط
 - تقویت و افزایش هماهنگی بین اجزای بدن مانند دست و چشمان با کمک بازی دارت
- نشانه و علائم تشخیص اختلال خواندن در کودکان دبستانی متعدد هستند. شناخت مشکلات تحصیلی و موانع رشد کودکان اگرچه می بایست توسط والدین پیگیری شود اما متخصصان درمانی می توانند وجود عارضه و شدت آن را بیان کنند. اگر فرزندان همواره چالش های جدی برای مهارت درست خوانی دارد بهتر است که هرچه سریعتر از دانش و تجربه درمانگران بهره بگیرید. بی توجهی به عواقب چنین مشکلی، می تواند علاوه بر عدم پیشرفت تحصیلی، چالش در سلامت روان را نیز منجر شود.

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

منابع

- بیابانگرد، ا. و شکیب، ا. تاثیر روش آموزش دوجانبه بهر درک مطلب خواندن و رشد اجتماعی دانش آموزان نارساخوان پایه پنجم ابتدایی منطقه جوین سبزوار. پژوهش در حیطه ۷۶۱-۷۹۷، کودکان استثنایی،
- ۴ پاکدامن ساوجی، آذر بررسی تاثیر آموزش راهبردهای فراشناختی بر درک مطلب دانش آموزان با مشکل درک خواندن نخستین همایش یافته های نوین پژوهش در آموزش و پرورش استثنایی،
- شیراز پیرزادی، ح. غباری بناب، شکوهی کتها، م. یاریاری، ف. حسنزاده، س. و شریفی، ا. تاثیر آموزش مستقیم آگاهی واجی بر پیشرفت مهارت خواندن دانش آموزان مبتلا به- اختلال خواندن. شنوایی شناسی، ۵۷،
- جناب ابادی، حسین بررسی تاثیر روشهای بازپروری کپارت و سینا در درمان نارسایی ۵۶-۷۹. های ویژه یادگیری اختلال خواندن. مجله مطالعات روانشناسی تربیتی،
- حیدری، ط. شامیوه اصفهانی، آ. عابدی، ا. و بهرامی پور، م. مقایسه اثربخشی روشفرنالد و دیویس بر عملکرد خواندن دانش آموزان نارساخوان. دانش و پژوهش در روانشناسی کاربردی
- دهقانی، م. امیری، ش. و مولوی، ح. مقایسه اثربخشی آموزش اسنادی و آموزش راهبردهای فراشناختی-اسنادی بر درک مطلب دانش آموزان نارساخوان دختر. پژوهش در حیطه کودکان استثنایی،
- رضایی، ا. و کرمانی زاده، ر. تاثیر آموزش متقابل بر بهبود درک مطلب و خواندن دانش آموزان دختر نارساخوان. فصلنامه ناتوانیهای یادگیری،
- زینیوند، مریم مقایسه اثربخشی روشهای چندگانه حسی فرنالد و اورتون بر عملکردخواندن دانش آموزان نارساخوان پسر پایه ابتدایی شهر اصفهان. پایان نامه کارشناسی ارشدروانشناسی کودکان با نیازهای خاص دانشگاه اصفهان